

**LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO 9¹ STRAIPSNIO PAKEITIMO
ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS
ĮSTATYMO „DĖL EUROPOS SAJUNGOS VALSTYBIŲ NARIŲ SPRENDIMŲ
BAUDŽIAMOSIOSE BYLOSE TARPUSAVIO PRIPAŽINIMO IR VYKDYMO“ NR. XII
1322 3 IR 17 STRAIPSNIŲ BEI PRIEDO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 9¹ straipsnio pakeitimo įstatymo projektu (toliau – BK pakeitimo projektas) ir Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Europos Sąjungos valstybių narių sprendimų baudžiamosiose bylose tarpusavio pripažinimo ir vykdymo“ Nr. XII-1322 (toliau – Sprendimų pripažinimo įstatymas) 3 ir 17 straipsnių bei priedo pakeitimo įstatymo projektu (toliau – Sprendimų pripažinimo įstatymo pakeitimo projektas) siekiama pašalinti Europos Komisijos identifiкуotus trūkumus dėl 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pamatinio sprendimo 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos (toliau – Pamatinis sprendimas 2002/584/TVR) ir 2022 m. vasario 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2022/228, kuria dėl suderinimo su Sąjungos asmens duomenų apsaugos taisyklėmis iš dalies keičiama Direktyva 2014/41/ES (toliau – Direktyva 2022/228), nuostatų perkėlimo į nacionalinę teisę.

2020 m. gruodžio 3 d. Europos Komisija Lietuvai pateikė oficialų pranešimą dėl Europos Sąjungos teisės pažeidimo procedūros Nr. 2020/2306 dėl Pamatinio sprendimo 2002/584/TVR tam tikrų nuostatų neperkėlimo ir netinkamo perkėlimo į nacionalinę teisę. Siekiant, kad Lietuvai pradėta pažeidimo procedūra būtų užbaigta, buvo priimti Baudžiamojo kodekso ir Baudžiamojo proceso kodekso pakeitimai (atitinkamai 2022 m. gegužės 24 d. įstatymai Nr. XIV-1117 ir Nr. XIV-1118), kuriais perkeliama Pamatinio sprendimo 2002/584/TVR 18 straipsnio 1 dalies a punktas, 19 straipsnis bei tinkamai perkeliama Pamatinio sprendimo 2002/584/TVR 4 straipsnio 1 punktas ir 25 straipsnio 1 dalis. Be to įgyvendinant Pamatinio sprendimo 2002/584/TVR 18 ir 19 straipsnius, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2022 m. liepos 13 d. įsakymu Nr. 1R-259/I-238 buvo atitinkamai pakeistos Europos arešto orderio išdavimo ir asmens perėmimo pagal Europos arešto orderį taisyklės. Teisingumo ministerijai 2022 m. liepos 18 d. raštu informavus Europos Komisiją apie visišką trūkumų ištaisymą, pažeidimo procedūra nebuvo nutraukta. 2023 m. gruodžio mėn. Europos Komisija Lietuvą informavo, kad neužbaigs pažeidimo procedūros tol, kol nebus padaryti pakeitimai dėl Pamatinio sprendimo 2002/584/JHA 4 straipsnio 6 punkto: į Baudžiamojo kodekso 9¹ straipsnio 4 dalies 3 punkte nurodyto atsisakymo vykdyti Europos arešto orderį pagrindo taikymo apimtį turi patekti ne tik Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai, bet ir trečiųjų valstybių piliečiai (kaip konstatavo Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ESTT) 2023 m. birželio 6 d. sprendime byloje *O. G., C-700/21*), be to, į šio pagrindo taikymo sritį turi patekti ne tik Lietuvos Respublikoje gyvenantys asmenys, bet ir asmenys, *esantys* Lietuvos Respublikoje (kaip nurodyta Pamatinio sprendimo 2002/584/JHA 4 straipsnio 6 punkte).

ESTT 2023 m. birželio 6 d. sprendime byloje *O. G., C-700/21* taip pat pažymėjo, kad Pamatinio sprendimo 2002/584/JHA 4 straipsnio 6 punkte nurodyto Europos arešto orderio neprivalomojo nevykdymo pagrindo taikymas siejamas su dviem sąlygomis, t. y. pirma, prašomas perduoti asmuo turi būti vykdančiojoje valstybėje narėje, yra jos pilietis ar gyventojas, ir, antra, ši valstybė įsipareigoja pagal savo vidaus teisę vykdyti bausmę arba sprendimą dėl įkalinimo, dėl kurių išduotas Europos arešto orderis (Sprendimo 46 punktas). Vėliau – ir tik tada, kai konstatuoja, kad minėtas asmuo patenka į Pamatinio sprendimo 2002/584/JHA 4 straipsnio 6 punkto taikymo sritį, – vykdančioji teisminė institucija turi įvertinti, ar yra teisėtas interesas, pateisinantis išduodančiojoje valstybėje narėje skirtos bausmės arba sprendimo dėl įkalinimo vykdymą vykdančiosios valstybės narės teritorijoje (Sprendimo 54 punktas), t. y. turi įvertinti, ar bus sudarytos palankesnės sąlygos asmens socialinei reabilitacijai. Atlikdama pastarąjį vertinimą, vykdančioji teisminė institucija turi bendrai įvertinti visas konkrečias aplinkybes, apibūdinančias asmens situaciją ir galinčias parodyti, ar yra jo ir vykdančiosios valstybės narės ryšių, įrodančių, kad jis pakankamai integravosi šioje valstybėje ir dėl to išduodančiojoje valstybėje narėje jam skirtos laisvės atėmimo bausmės arba

sprendimo dėl įkalinimo vykdymas vykdančiojoje valstybėje narėje padidins jo galimybes socialiai reintegruiotis po to, kai bus įvykdyta ši bausmė ar sprendimas dėl įkalinimo. (Sprendimo 68 punktas). Kai prašomas perduoti asmuo yra trečiosios šalies pilietis, taip pat reikėtų atsižvelgti į šio asmens buvimo vykdančiojoje valstybėje narėje pobūdį, trukmę ir sąlygas (Sprendimo 65 punktas). Atsižvelgiant į tokį ESTT išaiškinimą, Baudžiamojo kodekso 9¹ straipsnio 4 dalies 3 punkte būtina įtraukti palankesnių sąlygų nuteistojo socialinei reabilitacijai vertinimo kriterijų.

Atsižvelgiant į tai, kad Baudžiamojo kodekso 9¹ straipsnio 4 dalies 3 punkte nurodytas atsisakymo vykdyti Europos arešto orderį pagrindas sietinas su laisvės atėmimo bausmės vykdymo perėmimu pagal 2008 m. lapkričio 27 d. Tarybos pamatinį sprendimą 2008/909/TVR dėl nuosprendžių baudžiamosiose bylose tarpusavio pripažinimo principo taikymo skiriant laisvės atėmimo bausmes ar su laisvės atėmimu susijusias priemones, siekiant jas vykdyti Europos Sąjungoje (toliau – Pamatinis sprendimas 2008/909/TVR), reikalingi ne tik Baudžiamojo kodekso 9¹ straipsnio pakeitimai, bet ir atitinkami Sprendimų pripažinimo įstatymo nuostatų, įgyvendinančių Pamatinį sprendimą 2008/909/TVR, pakeitimai.

Europos Komisija 2024 m. sausio 9 d. raštu, adresuotu Lietuvos institucijoms, be kita ko, nurodė, kad Direktyvos 2022/228 2 straipsnio 1 dalies antros pastraipos, kuria valstybės narės įpareigojamos nacionalinėse priemonėse pateikti nuorodą į Direktyvą 2022/228, perkėlimas į nacionalinę teisę, Europos Komisijos vertinimu, yra netinkamas. Atsižvelgiant į tai, Sprendimų pripažinimo įstatymo pakeitimo projektu siūloma pakeisti Sprendimų pripažinimo įstatymo priedą, nurodant jame Direktyvą 2022/228.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektus parengė Teisingumo ministerijos Tarptautinio bendradarbiavimo ir žmogaus teisių politikos grupė (vadovė – Aistė Mikočiūnienė, mob. tel. 8 611 27135, el. paštas aiste.mikociuniene@tm.lt, tiesioginė rengėja – vyresnioji patarėja Indrė Balčiūnienė, mob. tel. 8 602 56854, el. paštas indre.balciuniene@tm.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Baudžiamojo kodekso 9¹ straipsnio 4 dalies 3 punkte nurodyta, kad galima atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį, jei jis yra išduotas dėl Lietuvos Respublikos piliečiui ar nuolat Lietuvos Respublikoje gyvenančiam asmeniui paskirtos su laisvės atėmimu susijusios bausmės vykdymo ir Lietuvos Respublika perima šios bausmės vykdymą. Europos Komisijos nuomone, tokia formuluotė aiškiai neapibrėžia, jog į taikymo apimtį patenka visi užsieniečiai, gyvenantys ar esantys Lietuvos Respublikoje.

Bausmių vykdymo perėmimo pagal Pamatinį sprendimą 2008/909/TVR tvarka yra numatyta Sprendimų pripažinimo įstatyme. Sprendimų pripažinimo įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 1 punkte ir 17 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta ta pati formuluotė, kaip ir Baudžiamojo kodekso 9¹ straipsnio 4 dalies 3 punkte („Lietuvos Respublikos pilietis arba nuolat Lietuvos Respublikoje gyvenantis asmuo“). Sprendžiant dėl sprendimo dėl laisvės atėmimo bausmės pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje, socialinės reabilitacijos kriterijaus vertinimas numatytas Sprendimų pripažinimo įstatymo 2 straipsnio 11 dalyje, 3 straipsnio 1 dalyje, 3 straipsnio 2 dalies 3 punkte, 3 straipsnio 3 dalyje, 6 straipsnyje.

2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/41/ES dėl Europos tyrimo orderio baudžiamosiose bylose (toliau – Direktyva 2014/41/ES) nuostatas perkelti Europos tyrimo orderio išdavimo ir vykdymo tvarka yra numatyta Sprendimų pripažinimo įstatyme. Direktyvos 2014/41/ES 20 straipsnis, kuris panaikinamas Direktyva 2022/228, nebuvo atskirai perkeltas į Sprendimų pripažinimo įstatymą. Panaikinus Direktyvos 2014/41/ES 20 straipsnį Lietuvos teisiniame reguliavime neatsirado jokios spragos ar neatitikties, kadangi duomenų tvarkymui teisėsaugos srityje taikytinas Lietuvos Respublikos asmens duomenų, tvarkomų nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, atskleidimo ar baudžiamojo persekiojimo už jas, bausmių vykdymo arba nacionalinio saugumo ar gynybos tikslais, teisinės apsaugos įstatymas, o kitose srityse – Lietuvos

Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas ir Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas, kuris taikomas tiesiogiai. TAR tinklalapyje Lietuvos Respublikos asmens duomenų, tvarkomų vykdančios policijos ir teisminių bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose, teisinės apsaugos įstatymo Nr. XI-1336 pakeitimo įstatymo Nr. XIII-1435 oficialaus paskelbimo duomenų kortelėje yra padaryta elektroninė nuoroda į Direktyvą 2022/228. Manoma, kad tokia elektroninė nuoroda oficialiai skelbiant teisės aktą yra pakankamas veiksmas, įgyvendinantis Direktyvos 2022/228 2 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą. Nepaisant to, siekiant teisinio aiškumo ir atsižvelgiant į Europos Komisijos poziciją, siūlytina įtraukti nuorodą į Direktyvą 2022/228 ir Sprendimų pripažinimo įstatyme.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

BK pakeitimo projektu siūloma įtvirtinti, kad galima atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį, jei jis yra išduotas dėl Lietuvos Respublikos piliečiui ar užsieniečiui, kuris turi teisę būti ar gyventi Lietuvos Respublikoje, paskirtos su laisvės atėmimu susijusios bausmės vykdymo ir Lietuvos Respublika, siekdama sudaryti palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei reabilitacijai, perima šios bausmės vykdymą. Tokia formuluote visų pirma sukonkretinama, kad nuostata taikytina užsieniečiui, t. y. nebūtinai Europos Sąjungos valstybės narės piliečiui, kaip konstatavo ESTT byloje *O. G., C-700/21*. Antra, šioje nuostatoje nurodomas užsienietis, turintis teisę gyventi Lietuvos Respublikoje ar teisę būti Lietuvos Respublikoje, kadangi pagal Pamatinio sprendimo 2002/584/JHA 4 straipsnio 6 punktą atsisakymo pagrindas turi apimti ne tik valstybėje gyvenančius, bet ir esančius asmenis. Trečia, šioje nuostatoje įtraukiamas palankesnių sąlygų nuteistojo socialinei reabilitacijai kriterijus, kadangi, kaip konstatavo ESTT byloje *O. G., C-700/21*, perkeliama Pamatinio sprendimo 2002/584 4 straipsnio 6 punktą iš vykdančiosios teisminės institucijos negali būti atimta diskrecija, būtina tam, kad ji galėtų nuspręsti, ar, atsižvelgiant į šio sprendimo 49 punkte nurodytą siekiamą socialinės reabilitacijos tikslą, reikia atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį. Taikydama šį atsisakymo pagrindą vykdančioji teisminė institucija turi bendrai įvertinti visas konkrečias aplinkybes, apibūdinančias asmens situaciją ir galinčias parodyti, ar yra jo ir vykdančiosios valstybės narės ryšių, įrodančių, kad jis pakankamai integravosi šioje valstybėje ir dėl to išduodančiojoje valstybėje narėje jam skirtos laisvės atėmimo bausmės arba sprendimo dėl įkalinimo vykdymas vykdančiojoje valstybėje narėje padidins jo galimybes socialiai reintegruiotis po to, kai bus įvykdyta ši bausmė ar sprendimas dėl įkalinimo. Tarp šių aplinkybių yra trečiosios šalies piliečio šeiminiai, kalbiniai, kultūriniai, socialiniai ar ekonominiai ryšiai su vykdančiąja valstybe nare ir jo buvimas šioje valstybėje narėje pobūdis, trukmė ir sąlygos.

Sprendimų pripažinimo įstatymo pakeitimo projekto 1 ir 2 straipsniuose daromi Sprendimų pripažinimo įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 1 punkto ir 17 straipsnio 1 dalies pakeitimai, nurodant analogiškas asmenų kategorijų formuluotes, kurios siūlomos BK pakeitimo projektu.

Sprendimų pripažinimo įstatymo pakeitimo projekto 3 straipsniu keičiamas Sprendimų pripažinimo įstatymo priedas, nurodant jame Direktyvą 2022/228.

Priėmus šiuos pakeitimus bus visiškai pašalinti Europos Komisijos nurodyti Pamatinio sprendimo 2002/584/TVR ir Direktyvos 2022/228 perkėlimo į nacionalinę teisę trūkumai.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymų projektus toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Įstatymų projektus, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priėmus Įstatymų projektus, tiesioginio poveikio kriminogeninei situacijai ir korupcijai nenumatoma.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymų projektų įgyvendinimas nesusijęs su verslo sąlygomis ir jo plėtra.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams?

Įstatymų projektai strateginio lygmens planavimo dokumentams neprieštarauja.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Siekiant Įstatymų projektais siūlomus pakeitimus inkorporuoti į teisinę sistemą, priimti naujų, pakeisti ar pripažinti netekusiais galios kitų galiojančių įstatymų nereikės.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų. Įstatymų projektuose nepateikiama naujų sąvokų ir sąvokas įvardijančių terminų, todėl jie nevertintini Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektai neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms ir Europos Sąjungos teisės aktams.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Priėmus Įstatymų projektus, priimti įgyvendinamųjų teisės aktų nereikės.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymams įgyvendinti papildomų valstybės biudžeto lėšų nereikės.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymų projektai buvo suderinti su Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, Nacionaline teismų administracija ir Lietuvos Respublikos generaline prokuratūra.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno *Eurovoc* terminus, temas ir sritis

„Europos arešto orderis“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.